

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту

Допущено до захисту
Завідувач кафедри бухгалтерського
обліку, аналізу та аудиту

(підпис)
« ____ » _____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
(шифр та найменування спеціальності)

за освітньою програмою професійного спрямування
«Облік, аудит і податковий консалтинг»
(назва освітньої програми)

на тему «Методичні засади обліку і контролю сільськогосподарської
продукції і товарів на прикладі ТОВ «Нива»
(назва теми)

Виконавець:

Студент 4 курсу ФМОІТ

Статіров Іван Микитович

(Прізвище, і'мя, по-батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

д.е.н., професор

(науковий ступінь, вчене звання)

Лоханова Наталія Олексіївна

(Прізвище, і'мя, по-батькові)

/підпис/

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ І ТОВАРІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ	6
1.1. Сільськогосподарська продукція і товари як об'єкт обліку і контролю.....	6
1.2. Документальне оформлення руху сільськогосподарської продукції і товарів.....	13
1.3. Порядок обліку надходження і вибуття сільськогосподарської продукції і товарів.....	15
РОЗДІЛ 2 ДЮЧА ПРАКТИКА ОБЛІКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ І ТОВАРІВ У ТОВ «НИВА» ТА ШЛЯХИ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ	23
2.1. Загальна характеристика ТОВ «Нива».....	23
2.2. Аналіз деяких показників діяльності ТОВ «Нива».....	25
2.2. Особливості бухгалтерського обліку сільськогосподарської продукції і товарів у ТОВ «Нива».....	30
РОЗДІЛ 3. КОНТРОЛЬ І АНАЛІЗ СТАНУ І РУХУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ І ТОВАРІВ НА ПРИКЛАДІ ТОВ «НИВА»	41
3.1. Мета, завдання і джерела контролю сільськогосподарської продукції і	41

товарів.....	
3.2. Оцінка системи внутрішнього контролю сільськогосподарської продукції і	43
товарів.....	
3.3. Методика контролю сільськогосподарської продукції і товарів на підприємстві.....	45
3.4. Аналіз структури і динаміки запасів сільськогосподарської продукції і товарів у ТОВ «Нива».....	48
ВИСНОВКИ.....	54
Список використаних джерел.....	61
ДОДАТКИ.....	64

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Облік і контроль готової продукції і товарів відіграють важливу роль для сільськогосподарських підприємств у зв'язку з тим, що аграрна галузь має безліч особливостей, тоді як її обліково-аналітичне забезпечення є недосконалим. Це означає, що під час організації обліку і контролю на сільськогосподарських підприємствах необхідно використовувати методи, адаптовані до специфіки аграрних підприємств, керуючись при цьому діючою нормативною базою.

У процесі переходу бухгалтерського обліку сільськогосподарської галузі на міжнародні стандарти зустрічається чимало проблем, із якими стикаються майже всі суб'єкти господарської діяльності.

Відповідні аспекти визначають важливість і актуальність теми дослідження питань обліку і контролю сільськогосподарської продукції і товарів в умовах застосування НП(С)БО 9, 16 і 30.

Питання обліку і контролю сільськогосподарської продукції і товарів досліджуються в ряді робіт вітчизняних науковців, зокрема, таких, як: Малютіна Н., Сук Л., Сук П., Огійчук М., Харитонова А., Бірюкова О., Лавриненко Л. та інші. Між тим, ряд аспектів обліку сільськогосподарської продукції продовжує залишатися дискусійними.

Об'єктом дослідження в роботі є сільськогосподарська продукція і товари в аграрному підприємстві.

Предметом дослідження є система обліку і контролю сільськогосподарської продукції і товарів на підприємстві ТОВ «Нива»

Метою роботи є дослідження теоретичних і практичних питань обліку і контролю сільськогосподарської продукції і товарів на прикладні ТОВ «Нива» і розробка пропозицій з їх удосконалення.

Завдання дослідження в роботі стосуються таких аспектів:

- розглянути суть сільськогосподарської продукції і товарів з позицій їх обліку і контролю;
- описати особливості оцінки первісної вартості сільськогосподарської продукції і товарів з урахуванням вітчизняної і міжнародної практики;
- дослідити особливості документального оформлення оприбуткування сільськогосподарської продукції під час збору врожаю, а товарів під час придбання;
- розглянути порядок документального оформлення відпуску готової продукції і товарів;
- дослідити порядок бухгалтерського обліку операцій з виробництва, оприбуткування і відпуску сільськогосподарської продукції і товарів;
- описати загальну економічну характеристику ТОВ «Нива»;
- надати критичну оцінку діючої системи обліку і контролю сільськогосподарської продукції і товарів у ТОВ «Нива»;
- проаналізувати деякі показники діяльності Товариства в 2020-2022 роках;
- описати мету, завдання і джерела контролю сільськогосподарської продукції і товарів;
- розкрити методику проведення перевірки сільськогосподарської продукції і товарів на підприємствах аграрного бізнесу;
- провести аналіз стану і динаміки запасів сільськогосподарської продукції і товарів за даними фінансової звітності ТОВ «Нива» тощо.

Методи дослідження в роботі стосуються системного підходу, порівняння, критичного аналізу літературних джерел, опитування, графічного аналізу тощо.

Інформаційну базу дослідження становлять Закони України, НП(С)БО, Методичні рекомендації з обліку біологічних активів, Методичні рекомендації з обліку і калькулювання собівартості продукції сільськогосподарського виробництва, інша спеціальна література з питань

обліку, контролю і управління в аграрному бізнесі, практичні дані підприємства – ТОВ «Нива» за 2021-2022 роки.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний зміст роботи викладено на 60 сторінках.

Список використаних джерел складається з 25 найменувань. Кваліфікаційна робота містить 10 таблиць, 13 рисунка, 5 додатків.

Апробація результатів дослідження. Матеріали дослідження оприлюднені на Міжнародній науково-практичній студентській конференції ФМОІТ в квітні 2024 року.

ВИСНОВКИ

На підставі вивчення діючої системи обліку, аналізу і контролю сільськогосподарської продукції і товарів на прикладі ТОВ «Нива» можна зробити декілька основних висновків:

1. ТОВ «Нива» належить до числа аграрних компаній України.

Основний вид діяльності Товариства – це вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур

Також підприємство здійснює інші види діяльності:

- розведення великої рогатої худоби молочних порід
- розведення іншої великої рогатої худоби та буйволів
- розведення свиней
- допоміжна діяльність у рослинництві
- оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами

для тварин

- роздрібна торгівля з лотків і на ринках іншими товарами

2. Товариство з обмеженою відповідальністю «Нива» відноситься до суб'єктів малого підприємництва і складає Фінансовий звіт малого підприємства.

На підприємстві працює 32 особи.

Товариство використовує 298 земельних ділянок, що розміщені в Одеській області, Великомихайлівському районі з цільовим призначенням: 01.01 «Для ведення товарного сільськогосподарського виробництва».

3. У 2021 році чистий дохід Товариства збільшився порівняно з 2020 роком на 15192,8 тис. грн. Тоді як у 2022 році чистий дохід ТОВ «Нива» зменшився порівняно з 2021 роком на 14723,2 тис. грн, що пояснюється впливом воєнної ситуації в Україні.

4. Середньорічна вартість активів у 2021 році порівняно з 2020 роком збільшилася на 2143,7 тис. грн, а у 2022 році порівняно з 2021 роком – на 6966,95 тис. грн.

5. У 2020 році діяльність Товариства була збитковою, при тому сума чистого збитку становила 12044,9 тис. грн. У 2021 році ТОВ «Нива» вдалося подолати збитковість і вийти на суму чистого прибутку в сумі 4122,3 тис. грн.

У 2022 році ТОВ «Нива» також отримало чистий прибуток, хоча його сума становила 987,8 тис. грн.

Отже, в 2022 році порівняно з попереднім 2021 роком відбулося зменшення суми чистого прибутку на 3134,5 тис. грн.

6. Збитковість продажів за чистим збитком в 2020 році становила 169,44%.

Рентабельність продажів за чистим прибутком в 2021 році склала 18,48%, а в 2022 році – 13,03%.

Таким чином в 2021 році порівняно з попереднім 2020 роком відбулося суттєве зростання рентабельності продажів за чистим прибутком – на 187,92%.

У свою чергу в 2022 році відбулося несуттєве зниження рентабельності продажів за чистим прибутком – на 5,45%.

Індекс ринкової потужності ТОВ «Нива» серед конкурентів характеризується відносною стабільністю протягом 2018-2023 років.

7. Облік сільськогосподарської продукції на підприємстві забезпечується як в натуральному, так і вартісному вимірі на рахунку 27, а товарів – на рахунку 28.

Натуральний вимір визначається з урахуванням фактичної кількості чи маси в місцях оприбуткування.

На аналізованому підприємстві розрахунок і списання собівартості сільськогосподарської продукції і товарів проводиться за фактичною собівартістю за методом ФІФО.

Реалізація аграрної продукції здійснюється ТОВ «Нива» як покупцям в Україні, так і іноземним контрагентам на експорт. При реалізації на експорт

застосовується нульова ставка оподаткування ПДВ, а підприємство отримує право на відповідне експортне відшкодування з ПДВ.

8. За результатами проведеного аналізу в роботі було визначено, що у ТОВ «Нива» оборотні активи станом на 31.12.2022 року склали 71,74% вартості активів підприємства.

Станом на 01.01.2022 року відповідна частка оборотних активів в активах складала 59,66%.

Таким чином відбулося збільшення частки оборотних активів у загальній вартості майна Товариства на 12,07% в 2022 році порівняно з 2021 роком.

9. В частині структури запасів, найбільшу частку в них на підприємстві становить сільськогосподарська продукція.

Так, станом на 31.12.2022 року вартість сільськогосподарської продукції в запасах становила 19940 тис. грн або 84,43% від вартості запасів.

У свою чергу станом на 31.12.2021 року вартість сільськогосподарської продукції в запасах становила 10079 тис. грн або 80,49% від вартості запасів.

В остаточному підсумку вартість сільськогосподарської продукції в запасах Товариства збільшилася протягом звітного 2022 року на 9860,80 тис. грн, а частка на 3,94%.

Запаси товарів станом на 31.12.2022 року на підприємстві становили 3660,5 тис. грн або 15,50%.

В абсолютному вимірі відбулося збільшення запасів товарів протягом 2022 року на 1233,4 тис. грн, тоді як їх частка зменшилася на 3,88%.

Слід звернути увагу, що і у складі сільськогосподарської продукції, і у складі товарних запасів переважають зернові культури.

10. Коефіцієнт оборотності запасів в 2020 році становив 1,757, в 2021 році – 1,458, в 2022 році – 0,237. Отже, відбулося уповільнення оборотності на 1,221.

Період обороту запасів ТОВ «Нива» в 2020 році склав 208 днів, в 2021 році 250 днів, а в 2022 році – 1538 днів. Отже, в 2022 році відбулося суттєве збільшення нереалізованих запасів, а їх оборот суттєво уповільнився.

Строк обороту збільшився в 2022 році порівняно з 2021 роком на 1288 днів.

11. У процесі оцінки системи внутрішнього контролю сільськогосподарської продукції і товарів у ТОВ «Нива» було встановлено, що:

- всі операції з запасами на підприємстві є чітко налагодженими і належно санкціонованими;

- у ТОВ «Нива» розроблені внутрішні інструкції, що регламентують порядок приймання і відпуску цінностей на місцях зберігання;

- зо всіма матеріально-відповідальними особами укладені договори про повну матеріальну відповідальність;

- інвентаризації цінностей проводяться в обов'язковому порядку перед складанням звітності, а також в інших випадках, передбачених чинним законодавством;

- порядок проведення інвентаризації запасів відповідає вимогам діючого законодавства;

- у випадку встановлення відхилень під час інвентаризації (нестач і надлишків) забезпечується їх своєчасне відображення в обліку для приведення у відповідність показників обліку з фактичними даними тощо.

12. Дослідження практики обліку сільськогосподарської продукції довело, що вона є добре налагодженою, між тим, були визначені певні невідповідності з вимогами НП(С)БО 30.

Відповідно до умов НП(С)БО 30 «Біологічні активи», який застосовується для підприємств аграрного сектору для оцінки сільськогосподарської продукції рекомендовано до застосування два методи оцінки: метод справедливої вартості і метод собівартості.

При тому базовим є метод справедливої вартості, оскільки в умовах ринкової економіки саме на рівень ринкових цін йде основний акцент.

Метод фактичної собівартості рекомендовано застосовувати лише тоді, коли немає можливості оцінити продукцію за справедливою вартістю, тобто коли немає доступу до інформації щодо ринкових цін.

Між тим, у вітчизняній обліковій практиці аграрних компаній в цілому і у ТОВ «Нива» зокрема широке розповсюдження отримав саме метод оцінки сільськогосподарської продукції за фактичною собівартістю.

Однак, застосування фактичної собівартості:

по-перше, вимагає побудови якісної системи узагальнення витрат на виробництво сільськогосподарської продукції.

по-друге, при вибутті сільськогосподарської продукції постає завдання визначити частину витрат, яка відноситься до випущеної сільськогосподарської продукції і незавершеного сільськогосподарського виробництва, а також витрат, що відносяться до відпущеної продукції, і продукції, що зберігається на місцях зберігання.

Застосування оцінки за фактичною собівартістю має такий недолік, що оцінити сільськогосподарську продукцію за фактичними витратами є можливість тільки по завершенню звітного місяця, коли узагальнені всі прямі і непрямі виробничі витрати і здійснено процес калькулювання собівартості продукції, що зібрана чи виготовлена.

Метод оцінки за справедливою вартістю позбавлений відповідних недоліків.

З урахуванням цього вважаємо за доцільне рекомендувати ТОВ «Нива» запровадити метод справедливої вартості для обліку сільськогосподарської продукції.

Це забезпечить врахування вимог НП(С)БО 30 «Біологічні активи» і буде сприяти задоволенню потреб користувачів в реальній інформації про вартість активів підприємства.

У свою чергу застосування методу справедливої вартості для оцінки сільськогосподарської продукції вимагає постійного відстеження ринкових цін, які беруться за основу для визначення відповідних показників. У будь-яких випадках для підтвердження справедливої вартості сільськогосподарської продукції має бути складено акт оцінки за ринковими цінами.

Для підприємства ТОВ «Нива» для забезпечення застосування надійної оцінки сільськогосподарської продукції за методом справедливої вартості доцільно:

1) сформувати спеціальну комісію, яка могла б діяти на постійній основі, і проводити відповідну оцінку сільськогосподарської продукції під час збору урожаю і оприбуткування на місця зберігання.

У склад відповідної комісії доцільно включати керівників виробничих підрозділів, матеріально-відповідальних осіб, представників бухгалтерії.

2) розробити внутрішній документ, який доцільно назвати Акт оцінки справедливої вартості сільськогосподарської продукції за справедливою вартістю, в якому фіксувати інформацію щодо того:

- який вид сільськогосподарської продукції;
- обсяг партії;
- які джерела були використані для встановлення справедливої вартості,
- який метод застосовується для визначення справедливої вартості;
- чи доцільні коригування при визначенні справедливої вартості і чому;
- результат оцінки сільськогосподарської продукції за справедливою вартістю;
- дати, підписи членів комісії.

Оскільки відповідний спосіб оцінки ніяк не пов'язаний з сумою фактично понесених фактичних витрат на вирощування сільськогосподарської продукції, а саме біологічні трансформації, то наявність відповідного акту дозволяє:

- підтвердити рівень оцінки продукції;
- зняти загрози упередженості облікового і управлінського персоналу стосовно оцінок, оскільки комісія з визначення справедливої вартості буде нести колективну відповідальність стосовно оцінки,
- забезпечити коректне відображення господарських операцій з сільськогосподарською продукцією на рахунках обліку.

Запровадження відповідних рекомендацій дозволить якісно поліпшити систему обліку сільськогосподарської продукції і товарів у ТОВ «Нива».

Список використаних джерел

1. Богданюк О.В., Бенайсса Х.М. Розкриття інформації про доходи в сільському господарстві відповідно до чинного законодавства. Ефективна економіка. 2013, № 12. URL : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2576>. (дата звернення : 08.05.2024).
2. Бурко К.В. Методи обліку витрат в обліковій політиці сільськогосподарських підприємств. Економіка, фінанси, менеджмент. 2019. URL : <http://efm.vsau.org/storage/articles/November2019/5PLmet7qO19ts6sIowHQ.pdf>. (дата звернення : 08.05.2024).
3. Бурковський А.П. Дохідність та шляхи підвищення прибутковості вітчизняних промислових підприємств. Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки. 2013. Вип. 7. 58-70 с. Електронний ресурс. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkpnuen_2013_7_1 (дата звернення : 08.05.2024).
4. Довга Т. А. Проблеми оцінки виробничих запасів господарюючими суб'єктами в умовах інфляції. Інвестиції: практика та досвід. 2015. № 8.
5. Егорова Ю. Бухгалтерський облік витрат у сільському господарстві. Дебет-Кредит. 2017, № 40. URL : <https://online.dtkr.ua/2017/49/63496>. (дата звернення : 08.05.2024).
6. Зайнулліна С. Ф. Особливості обліку і контролю доходів і витрат, фінансових результатів в сільському господарстві. Молодий вчений. 2015. № 8 (88). С. 528-532. URL: <https://moluch.ru/archive/88/17173/> (дата звернення : 01.12.2023).

7. Малютіна Н.В. Облік сільськогосподарської продукції. *Облік і фінанси АПК: освітній портал*. URL : <https://magazine.faaf.org.ua/oblik-silskogospodarskoi-produkcii-viznannya-ta-ocinka.html> (дата звернення: 08.05.2024).

8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 9 «Запаси» Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246 URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99> (дата звернення : 08.05.2024).

9. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 „Біологічні активи”, затверджене Наказом Мінфіну України від 18.11.05р. №790. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05#Text> (дата звернення : 08.05.2024).

10. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів, затверджені наказом Мінфіну від 29.12.06 №1315. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1315201-06#Text> (дата звернення : 08.05.2024).

11. Огійчук М.Ф. Бухгалтерський облік на сільськогосподарських підприємствах / М.Ф. Огійчук, В.Я. Плаксієнко, Л.Г. Панченко. Київ: Вища освіта, 2003. 800 с.

12. Огійчук М.Ф. Формування у бухгалтерському обліку доходів та витрат сільськогосподарської діяльності відповідно до вимог П(С)БО 30 „Біологічні активи”. *Облік і фінанси АПК*. 2006. № 6. С. 24-33.

13. Особливості бухгалтерського обліку в сільському господарстві: Навч. посібник / За ред. Ф.Ф.Бутинця., І.В.Замули. 2-ге вид., перероб. і доп. Житомир: ЖДТУ, 2013. 412 с.

14. Рабоконь Ю.С., Томчук О.Ф. Аналіз ефективності використання запасів на підприємстві. *Фінанси, облік, банки*. 2019. № 1. С.76-86.

15. Рудницький В.С. Організація і методика аудиту: підручник / В.С. Рудницький, З.О. Душко. К.: УБС НБУ, 2014. 479 с.

16. Садовська І. Б. Бухгалтерський облік : навч. посіб. К. : ЦУЛ, 2013. 688 с.

17. Сіренко Н. М., Дубініна М. В., Баришевська І. В. Бухгалтерський облік на сільськогосподарських підприємствах : Навч.посіб. / За заг.ред. к.е.н., доц. Н. М. Сіренко. Миколаїв : МДАУ, 2010. 439 с.
18. Стасишен М. С., Лисенко А.М. Методологія та організація обліку, аналізу та аудиту використання виробничих матеріальних запасів. Збірник наукових праць ДЕТУТ. Серія: Економіка і управління. 2014. Вип. 28.
19. Томчук О., Кулик Л. Аналіз ефективного використання виробничих запасів підприємств. URL : <http://sophus.at.ua/publ/2013> (дата звернення : 08.05.2024).
20. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: Підручник; 6-те вид. допов. і перероб. Київ: Алерта, 2013. 982 с.
21. Фінансова звітність підприємств: Навчально-методичний посібник / С. В. Приймак, М. Т. Костишина, Д. В. Долбнєва. Львів: Ліга-Прес, 2016. 268 с.
22. Фінансова звітність ТОВ «Нива» за 2021 і 2022 роки. ТОВ «Нива», 2021, 2022.
23. Цицюра Н.О. Шляхи підвищення ефективності використання оборотних коштів на підприємстві. URL : http://www.confcontact.com/20110225/ek8_cicyura.php (дата звернення : 08.05.2024).
24. Чернецька О. В. Методичні підходи до визначення ефективності витрат сільськогосподарських підприємств в управлінському обліку. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2011. №7(1). С.188 –195.
25. You Control. Інформаційно-аналітична платформа. 2024. URL : <https://youcontrol.com.ua>. (дата звернення : 08.05.2024).